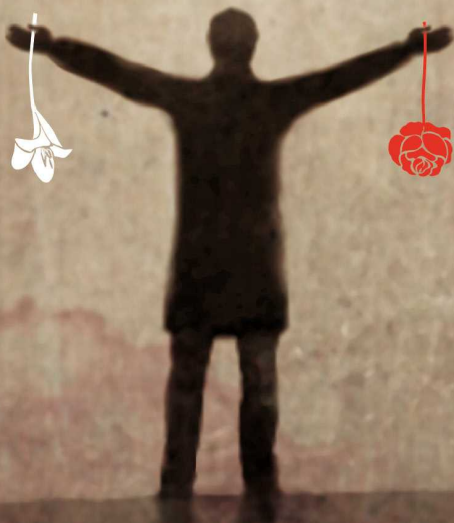

John

FOWLES

Mág

FLEET

John Fowles

Mág

John

FOWLES

Mág

revidovaná verze románu s autorovou předmluvou

≡ KNIHA ZLIN

Copyright © J.R.Fowles Ltd, 1966, 1977
Translation © Josef Líněk, 1999, 2014

ISBN 978-80-7473-197-5

Předmluva autora

Třebaže vydání *Mága*, které máte před sebou, po stránce narativní a tematické nedoznalo takových změn, aby jej bylo možné označit za novou verzi, přece prošlo čímsi víc než jen stylistickou úpravou. Řada epizod byla do značné míry přepracována a objeví se tu i několik málo scén nových. Zvolil jsem toto poněkud neobvyklé řešení mimo jiné i proto, že tato kniha – lze-li soudit z dopisů – vzbudila větší ohlas než všechno ostatní, co jsem dosud napsal. Trvalo mi dlouho, než jsem se naučil přijímat skutečnost, že mé prozaické výtvořky, které mě jako autora uspokojují nejméně (ve svém hodnocení se shodují s nejedním z jejich původních recenzentů), jsou pro většinu mých čtenářů nepřitažlivější.

Mág sice vyšel v roce 1965 jako má třetí kniha, ale pomíneme-li samotné datum vydání, jde vlastně o mou románovou prvotinu. Začal jsem jej psát na počátku padesátých let a příběh i jeho atmosféra prodělaly bezpočet změn. Původně tu byl zcela zřetelně přítomný nadpřirozený prvek – pokus vytvořit cosi v duchu mistrovského díla Henryho Jamese *Utažení šroubu* (*The Turn of the Screw*). Neměl jsem však žádný promyšlený plán, jakým směrem se budu ubírat, což platilo jak o práci na knize, tak o mém životě. Mé nezaujaté já tehdy stále ještě nemohlo uvěřit, že bych se někdy mohl stát spisovatelem, kterému budou vycházet knížky, ale v koutku duše jsem se nemohl rozloučit s mýtem, jež jsem se, neobratně a s námahou, pokoušel přivést k životu. Nejsilněji se mi z té doby vybavuje soustavná nespokojenost s náčrtky – zdálo se mi, že nedokážu popsat, co chci. Jak potíže s technikou, tak ona bizarní tvář vzpírající se imaginace, která se zdá být spíše neschopností pamatovat si už existující, než tím, čím skutečně je – neschopností vybavit

si nejsoucí – mě neustále zaháněly do úzkých. Když jsem pak po úspěchu *Sběratele* v roce 1963 získal jisté spisovatelské sebevědomí, přece to byl právě tento věčně trýzněný a přetvářený nedodělek, jemuž jsem byl nucen dát přednost před ostatními romány započatými v padesátých letech. Obávám se, že alespoň dva z nich byly přijatelnější a mohly prospět mé pověsti, alespoň v mé zemi, lépe než *Mág*.

V roce 1964 jsem se pustil do práce a přepsal jsem a utřídil všechny své předchozí črty. Ale *Mág* zůstával v podstatě tím, čím byl, když jsem se jako začátečník učil psát romány – za příběhem se skrýval zápisník z výzkumné výpravy do neznáma, plný omylů a nepřesností. Dokonce i ve své konečné, publikované podobě byl dílem náhody a naivního instinktu měrou daleko větší, než si vzdělaný čtenář dovede představit; nejtěžší údery, které jsem musel snášet od kritiků, odsuzovaly knihu jako chladně vykonstruovaný produkt fantazie, jako intelektuální hru. Jedním z (nevyčísitelných) neduhů knihy ale tehdy bylo, že se pokoušela zakrýt skutečný stav nekonečné nejistoty, v němž byla psána.

Krom Jungových teorií, jimiž jsem se v té době vážně zabýval, mě při psaní výrazněji ovlivnily tři romány. Knihou, jejíž vliv jsem si uvědomoval nejzřetelněji, bylo *Kouzelné dobrodružství* (Le Grand Meaulnes) Alaina-Fourniera – při revidování textu jsem dokonce záměrně odstranil množství příliš zjevných odkazů na toto dílo. Paralely mezi oběma romány možná věcnému analytikovi uniknou, ale nebýt jeho francouzského předchůdce, *Mág* by byl zcela jinou knihou. *Kouzelné dobrodružství* má (rozhodně alespoň pro některé z nás) schopnost vyvolat prožitek za hranicí literárního a přesně to jsem se snažil svému příběhu vštípit. Další chyba, které jsem se při psaní *Mága* dopustil a kterou už nelze odstranit, byla má neschopnost si uvědomit, že touha po takovém prožitku je pro dospívání typická. Dospívání Alain-Fournierova hrdiny je alespoň otevřené a specifické.

Druhou knihou, která na mě v souvislosti s *Mágem* zapůsobila, ač to čtenáře možná překvapí, byl zcela jistě strašák mé dětské představivosti, *Bevis* Richarda Jefferiese. Jsem

přesvědčen o tom, že romanopisec se v člověku utváří, at o tom ví či ne, v útlém mládí, a *Bevis* má s *Kouzelným dobrodružstvím* společnou jednu vlastnost – dokáže nás přenést do světa zcela jiného, než je ten náš, nebo jaký byl pro středověké dítě z předměstí, jímž jsem navenek byl. *Bevise* uvádím jako připomínku skutečnosti, že hlubinné předivo takových knih a jejich nálada v člověku zůstanou velmi dlouho, třebaže jinak už podobné četbě odrostl.

Vliv třetí knihy jsem si v době vzniku *Mága* neuvědomoval – k předchozím dvěma titulům ji mohu přiřadit díky vnímavosti jisté studentky Readingské univerzity, která mi řadu let po vydání mé knihy napsala dopis, v němž upozornila na množství souvislostí mezi *Mágem* a *Nadějnými vyhlídkami* Charlese Dickense. Nemohla samozřejmě tušit, že právě tento Dickensův román jsem vždy bezmezně obdivoval a miloval (a pro něj jsem autorovi odpustil mnohé, co se mi v jeho díle nelíbí), že v době, kdy *Mág* vznikal, jsem dokonce *Nadějné vyhlídky* s velkou chutí probíral se studenty jako doporučenou četbu a že jsem dlouho uvažoval o ženě v Conchisové roli. Vybledlá podoba této myšlenky dala vzniknout postavě paní de Seitasové. Jednou z nepřilíš rozsáhlých pasáží, které byly vloženy do revidovaného textu, vzdávám hold této knize, která mě inspirovala, aniž bych si toho byl vědom.

Musím se ještě stručně zmínit o dvou podstatnějších změnách. Ve dvou scénách jsem posílil erotický prvek, což považuji pouze za nápravu někdejšího selhání nervů. Druhá úprava se týká závěru. Přestože mi vyústění románu nikdy nepřipadalo tak mnohoznačné jako některým čtenářům (kteří patrně nepřikládali patřičný význam dvěma veršům z *Pervigilia Veneris*, jimiž kniha končí), připouštím, že jsem zamýšlené rozuzlení mohl naznačit jasněji – což teď činím.

Spisovatelé vesměs neradi prozrazují, které z jejich niterných prožitků ovlivnily jejich dílo, a ani já nejsem v tomto ohledu výjimkou. Tyto prožitky ostatně s vnějším časem

a děním souvisejí jen zřídka. Můj Fraxos („oplocený“ ostrov) je ale skutečný řecký ostrov Spetses (známý též jako Spetsai – pozn. překl.), kde jsem v letech 1951 a 1952 učil na soukromé internátní škole.* Tehdy se příliš nepodobala škole v knize; kdybych se chtěl pokusit o její pravdivé vyobrazení, musel bych napsat humoristický román.

Známý řecký milionář, který dnes vlastní část ostrova, nemá s postavou Conchise nic společného; pan Niarchos se tu usídlil mnohem později. Ani tehdejší vlastník vily „Burani“, ač jsem v *Mágovi* částečně zachytil jeho vnější podobu a krásu jeho příbytku, nebyl v žádném ohledu předlohou pro mou literární postavu; chápu však, že kolem jeho osoby začíná vznikat další z místních legend. Setkal jsem se s oním pánem, přítelem radního Venizelose, pouze dvakrát, a to velmi krátce. V mysli jsem si ale uchoval obraz jeho domu.

Patrně není možné (informace mám jen z doslechu, na ostrov jsem se nikdy nevrátil) představovat si dnešní ostrov Spetses tak, jaký byl těsně po válce a jak jsem ho zobrazil. Vedl jsem tam nesmírně osamělý život, třebaže na škole byli dva profesori angličtiny, a ne jeden jako v knize. Náhoda měla šťastnou ruku při výběru mého tehdejšího kolegy, nyní mého starého přítele, Denyse Sharrockse. Byl neobyčejně sčtělý a mnohem lépe než já rozuměl myšlení Řeků. Byl to on, kdo mě poprvé zavedl do té vily. Tehdy se právě rozhodl, že se vzdá literárních ambicí. Jak zatrpkle přiznal, „Burani“ bylo místem, kde napsal svou definitivně poslední báseň. To jakýmsi podivuhodným způsobem zažehlo jiskru mé představitivosti – zvláštní opuštěnost vily, její skvostná poloha, umírající iluze mého přítele – a když jsme se poprvé blížili k vile na mysu, dolehl k nám skutečně bizarní zvuk vzhledem ke skutečnosti, že jsme procházeli antickou krajinou – nikoli majestátní Pleyelovo cembalo,

* O škole pojednává ještě jedna (a to pozoruhodná) kniha: *Aleko Kenetha Matthewse* (Peter Davies, 1934). Za zmínku stojí i autobiografická próza francouzského spisovatele Michela Déona *Le Balcon de Spetsai* (Gallimard, 1961).

ale něco mnohem absurdnějšího, co ve mně vyvolalo představu velšské kaple. Doufám, že to harmonium tam ještě je. Z tohoto zážitku se také cosi zrodilo.

Cizí tvář, třeba i řecká, byla tehdy na ostrově velkou vzácností. Vzpomínám si, jak se k Denysovi a ke mně jednoho dne přihnál chlapec, aby nám oznámil, že parníkem z Athén přijel další Angličan, a jak jsme jako párek doktorů Livingstonů vyrazili přivítat tuto nevidanou návštěvu na našem opuštěném ostrově. Jindy to byl kolos z Marussi Henryho Millera, Katsimbalis, komu jsme spěchali složit svou poklonu. Řecko tehdy svou atmosférou dojemně připomínalo jedinou vesnici.

Ostrov Spetses, krom jeho menší, osídlené části, skutečně obývali duchové, třebaže prchavější – a mnohem krásnější – než ti, které jsem vytvořil já. Chvilé ticha v tamějších borových lesích byly neskutečně tajemné, zcela odlišné od tichosti prožívané kdekoli jinde; podobaly se věčně nepopsané stránce čekající na první poznámku či slovo. Člověk tu míval prazvláštní pocit bezčasí a přítomnosti vznikajícího mýtu. Nikde nebylo méně pravděpodobné, že se něco stane, a přece tu dění vždy jaksi viselo ve vzduchu. Genius loci opravdu velmi připomínal atmosféru Mallarmého nejlepších básní o neviděném letu, o slovech selhávajících před dosažením nevýslovného. Je nesnadné vyjádřit význam tohoto prožitku pro mě jako spisovatele. Prostoupil mnou a poznamenal mě mnohem hlouběji než kterákoli jiná z mých společenštějších a tělesnějších vzpomínek na ono místo. Věděl jsem už, že v mnoha ohledech zůstanu vyděděncem anglické společnosti, ale romanopisec musí podstupovat ještě niternější vyhnanství.

Z čistě vnější stránky byla tato zkušenost depresivní; stejný objev učinilo množství začínajících spisovatelů a malířů, kteří se vypravili do Řecka hledat inspiraci. Pocitu neschopnosti a apatie, který nás tu přepadl, jsme žertem říkali „egejské blues“. Člověk musí být skutečně vyspělý umělec, aby dokázal vytvořit kvalitní dílo v místech, kde je krajina ryzí a harmonicky vyvážená jako nikde na světě,

zvláště když ví, že jediný myslitelný lidský výtvor, který se této krajině může rovnat, vznikl v době, do níž není návratu. Ostrovní Řecko má moc Kirké i dnes – rozhodně to není místo, kde by měl umělec na cestách dlouho prodlévat, je-li mu jeho duše drahá.

Krom již řečeného se během mého pobytu na Spetsai nestalo nic, co by mělo jakoukoli souvislost s obsahem románu. Události líčené v knize mají svůj základ ve věcech, které se mi ve skutečnosti přihodily až po návratu do Anglie. Kirké jsem sice unikl, ale můj útěk na mně zanechal vážné následky. Tehdy jsem si ještě neuvědomoval, že ztráta je pro romanopisce nezbytná, že je nesmírně úrodnou půdou, z níž se rodí jeho knihy, jakkoli bolestná je pro něj v soukromí. Tento nezhojený pocit újmy, promarněné příležitosti, mě přiměl k tomu, abych jistá dilemata vyplývající ze situace, v níž jsem se sám ocitl v Anglii, transplantoval do vzpomínek na ostrov a jeho odlehlá místa; ostrov se mi stále více zdál být ztraceným rájem, Alain-Fournierovou *domaine sans nom*, ba možná i Bevisovou farmou. Můj hrdina Nicholas se postupně stával ne-li univerzálním představitelem člověka moderní doby, pak alespoň obecným obrazem příslušníka mé společenské třídy s jeho kulturním zázemím. Příjmení, které jsem mu přisoudil, skrývá mou soukromou slovní hříčku. Jako dítě jsem nedokázal vyslovit *th* jinak než jako *f*. Urfe je tedy vlastně Earth (Země) – tento způsob vzniku Nicholasova jména je mnohem staršího data než objev příhodné spojitosti s Honorém d'Urfé a *L'Astrée*.

Výše řečené doufám postačí jako vysvětlení, proč nemluvíme o tom, co příběh „znamená“. Romány, dokonce ani ty, které mají mnohem přehlednější stavbu než *Mág* a vznikají plně pod vládou autora, nejsou jako křížovka, do níž lze dosadit vždy jen jeden soubor řešení – někdy je k uzoufání, když musím dnešním studentům donekonečna opakovat, že takové analogie vytvářet nelze (Vážený pane Fowles, objasněte mi prosím skutečný smysl...). Má-li *Mág* nějaký

„skutečný význam“, pak pouze ten, že chce být jakýmsi Rorschachovým psychologickým testem. Jeho smyslem je jakákoli reakce, kterou vyvolá u čtenáře, a pokud jde o mě, žádá „správná“, předem daná reakce neexistuje.

Měl bych dodat, že jsem se při revidování textu nesnažil reagovat na oprávněné kritické poznámky odsuzující nevázanost, přílišnou spleť, strojenost a další nedostatky knihy, jichž se mi dostalo od dospělejších a přísných recenzentů *Mága*, když román vyšel poprvé. Dnes vím, že tato kniha nejvíce přitahuje příslušníky jedné určité generace a že navždy zůstane v podstatě románem dospívání sepsaným opožděným adolescentem. Namítnu jen, že každý umělec musí před sebou svobodně rozestřít svůj život v celém jeho rozsahu. Zbytku světa je dovoleno cenzurovat a pohrbit vlastní soukromou minulost. To my nesmíme, a tak do konce svých dní zůstáváme zčásti zelenáči – nezralými zelenáči, kteří se těší naději, že jejich zeleň jednou vydá své plody. Ve své zoufalství naplněné poslední próze *The Well-Beloved*, jednom z nejpronikavějších románů o romanopiscích, si Thomas Hardy soustavně stěžuje, jak mnohem mladší já stále ovládá domněle „vyzrálého“ umělce ve středních letech. Člověk může tyranii svrhnout, což sám Hardy učinil, ale zaplatí za to ztrátou schopnosti psát romány. *Mágem* jsem mimo jiné (byť docela nevědomky) projevil nezbednou radost nad přijetím tohoto jha.

Je-li tu jaký ústřední záměr pod (spíše irskou než řeckou) změtí intuitivních dohadů o povaze lidské existence, pak se patrně skrývá v alternativním titulu, jehož zavržení ještě i dnes někdy lituji: *The Godgame* (Božská hra). Opravdu jsem zamýšlel vytvořit postavu Conchise tak, že postupně vystřídá řadu masek představujících různé druhy lidského pojmání Boha; od nadpřirozené bytosti po jsoucno zbavené nánosu žargonu, jak jej vidí věda; to jest řadu lidských iluzí o něčem, co vlastně není, o absolutním vědění a absolutní moci. Zničení takových iluzí stále považuji za zcela humanistický cíl; přál bych si, aby kdesi existoval jakýsi Nad-Conchis, který by dokázal Araby a Izraelce

nebo ulsterské katolíky a protestanty prohnat podobným heuristickým mlýnem, jakým prošel Nicholas. Neschvaluji Conchisovo rozhodnutí v závěru procesu, ale stavím se za nutnost uznat existenci dilematu, které tu je. Bůh a svoboda jsou protikladné pojmy a lidé věří ve své imaginární bohy většinou jen proto, že se obávají svobody. Jsem dost starý, abych si uvědomoval, že k tomu mnohdy mají dobrý důvod. Zůstávám ale věrný hlavnímu principu, který jsem zamýšlel jako páteř svého příběhu: tvrzení, že pravou svobodu je třeba hledat uprostřed obou zmíněných krajností, nikdy pouze v jedné z nich, a tudíž že nikdy nemůže jít o svobodu absolutní. Veškerá svoboda, dokonce i ta nejrelativnější, je možná pouhou smyšlenkou; já jako svobodný člověk však i dnes volím onu druhou, výše zmíněnou hypotézu.

John Fowles, 1976

I

Un débauché de profession est rarement un homme pitoyable.
DE SADE, LES INFORTUNES DE LA VERTU

1

Narodil jsem se v roce 1927 jako jediné dítě středostavovských rodičů. Oba byli Angličané, sami narození v pitvorně protaženém stínu královny Viktorie, toho gigantického trapaslíka, a nikdy se nedokázali povznést nad historii natolik, aby ten stín mohli opustit. Poslali mě na internátní střední školu, dva roky jsem promarnil ve vojenské službě, potom Oxford; tam jsem začal zjišťovat, že nejsem tím, kým bych chtěl být.

Ještě daleko dříve jsem si uvědomil, že nemám rodiče a předky, jaké bych potřeboval. Můj otec byl brigádní generál, spíše proto, že v pravý čas dosáhl správného věku, než pro své profesní nadání, a mou matku mohli dávat za vzor manželky budoucího generálmajora. To znamená, že se s ním nikdy nehádala a vždycky se chovala tak, jako by ji poslouchal z vedlejší místnosti, i když byl tisíce mil daleko. V průběhu války jsem otce viděl jen velmi vzácně a v časech jeho dlouhé nepřítomnosti jsem si v představách vytvářel jeho takřka neposkvřněnou podobu, kterou obvykle rozbil během prvních osmačtyřiceti hodin své dovolené.

Jako všichni muži, kteří na svou práci ve skutečnosti nestačí, i on lpěl na vnějších věcech a každodenních maličkovnostech a intelekt nahrazoval tím, že si vytvořil arzenál důležitých slov jako Kázeň, Tradice nebo Odpovědnost. Kdykoli jsem se opovážil mu vzdorovat, a to bylo zřídka, vytáhl z rukávu jeden z těchto slovních trumfů a jím mě argumenty utloukl, což bezpochyby činil v podobných situacích, když chtěl umlčet své podřízené. Pokud člověk i nadále odmítal padnout na zem a zemřít, vylil na něj svůj vztek, nebo mu popustil uzdu. Otcův vztek byl jako krvelačný pes a on ho měl vždy při ruce.

Podle rodinné představy naši předkové pocházeli z Francie, odkud přesídlili do Anglie po zrušení nantského ediktu, a byla to hugenotská šlechta vzdáleně příbuzná s Honorém d'Urfé, autorem *L'Astrée*, jednoho z bestsellerů sedmnáctého století. Pominu-li další, stejně neopodstatněný nárok na příbuzenství s Tomem Durfeym, pisálkem a přítelem Karla II., pak nikdo z mých předků rozhodně nejevil žádné umělecké nadání: generace za generací samí kapitáni, duchovní, námořníci a statkáři, o nichž lze říci jen tolik, že všichni postrádali výjimečnost a měli pozoruhodné nadání propadnout hazardním hrám – a prohrávat. Můj dědeček měl čtyři syny, z nichž dva zahynuli v první světové válce; třetí zvolil nehodný způsob splácení dědičných hříchů (hráček dluhů) a uprchl do Ameriky. Otec, nejmladší z bratrů, který měl všechny charakterové vlastnosti obvykle přisuzované nejstarším synům, se o něm nikdy nezmiňoval jako o někom, kdo ještě žije, takže jsem neměl ani tušení, jestli je po smrti nebo ne a jestli mám na druhé straně Atlantiku nějaké nepoznané bratrance a sestřenice.

Během posledních let na střední škole jsem si uvědomil, co je vlastně s mými rodiči v nepořádku, totiž skutečnost, že pro způsob života, který jsem chtěl vést, nemají nic než čiré pohrdání. Byl jsem „dobrý“ v angličtině, ve školním časopisu mi pod pseudonymem vycházely básně, D. H. Lawrence jsem pokládal za největší osobnost století; rodiče Lawrence rozhodně nikdy nečetli a jinak než ve spojitosti s *Milencem lady Chatterleyové* o něm pravděpodobně nikdy neslyšeli. Byly tu věci, které bych byl snesl v hojnější míře – jistá jemnost citů u mé matky a otcova občasná euforická srdečnost – ale vždycky jsem na nich měl rád to, za co oni sami milováni být nechtěli. Když mi bylo osmnáct a Hitler už nežil, byli pro mě dávno jen osobami, které mi poskytují prostředky na živobytí, což jsem jim splácel symbolickou vděčností. Krom ní jsem však pro ně neměl téměř nic.

Žil jsem dvojí život. Ve škole jsem si vybudoval jisté renomé jako válečný estét a cynik. Potom jsem musel narukovat – dotlačily mě k tomu Tradice a Sebeobětování. Tr-

val jsem na tom, že po vojně půjdu na univerzitu, a ředitel školy naštěstí mé rozhodnutí podporoval. U armády jsem dál vedl dva životy; na veřejnosti jsem s nechutí vystupoval jako syn brigádního generála Urfa a v soukromí nervózně pročetl *Penguin New Writing* a články o poezii. Nechal jsem se propustit ze služby, jakmile to jen bylo možné.

Na Oxford jsem vstoupil v roce 1948. V druhém roce mého studia na Magdalenské koleji, brzy po dlouhých prázdninách, během nichž jsem své rodiče sotva zahlédl, letěl otec služebně do Indie. Matku vzal s sebou. Jejich letadlo se v bouři zřítilo a vzplálo jako vysokooktanová pohřební hranice asi čtyřicet mil východně od Karáčí. Prvotní šok vystřídal téměř okamžitý pocit úlevy, svobody. Jediný další blízký příbuzný, matčin bratr, spravoval farmu v Rhodesii, takže tu nebyla žádná rodina, která by omezovala to, co jsem pokládal za své pravé já. Snad mi chyběla synovská láska, zato v otázkách módnosti jsem exceloval.

Aspoň jsem si to myslel, stejně jako skupina dalších podivínů z Magdalenské koleje. Vytvořili jsme malý klub nazvaný „Les Hommes Révoltés“, pili extra suché sherry a (na protest proti ubohosti konce čtyřicátých let, oblečeného do ošuntělých vlněných kabátů) nosili na svá setkání tmavošedé pláště a černé kravaty. Na schůzích jsme se přeli o bytí a nicotě a jistý druh nepřípadného chování nazývali „existencialistickým“. Méně osvícení lidé by ho označili za náládovost nebo jednoduše za sobectví, my jsme ale nechápali, že hrdinové, či spíš antihrdinové francouzských existenciálních románů, které jsme četli, nemají být realističtí. Ve snaze napodobit je jsme zaměřovali metaforické popisy složitých modů pocíťování za přímé návody k jednání. Náležitě jsme cítili ta pravá muka. Většina z nás, věrná věčnému oxfordskému dandyovství, se prostě chtěla něčím odlišovat. V našem klubu se nám to dařilo.

Osvojl jsem si nákladné zvyky a strojené způsoby. Byl jsem vlastníkem bezvýznamného titulu a velevýznamné iluze – že jsem básník. Nic ale nemohlo být méně poetické než mé přemoudřelé znechucení životem vůbec a zejména

nutností něčím si vydělávat na obživu. Byl jsem příliš nezkušený, než abych věděl, že cynismus je vždy jen maskou, která má zakrýt selhání člověka, jeho nemohoucnost, a že pohrdat vším úsilím vyžaduje největší úsilí vůbec. Dostalo se mi však malé dávky jedné vždy užitečné věci, největšího daru, jakým kdy Oxford přispěl civilizovanému životu, a sice sokratovské upřímnosti. Ta mi s velkými přestávkami dávala najevo, že bouřit se proti vlastní minulosti nestačí. Jednou jsem mezi svými přáteli velmi urážlivě vtipkoval na účet armády; když jsem byl později sám ve svém pokoji, najednou jsem si uvědomil, že jsem beztrestně říkal věci, které by otce přivedly k šílenství, a že jsem se ještě nikterak nevymanil z jeho vlivu. Pravda byla taková, že jsem nebyl skutečně cynický. Cynismus byl jen prostředek mé vzpoury.

Se všemi předpoklady k neúspěchu jsem se vydal do světa. V otcově sbírce významných slov chyběla Finanční rozvaha. V sázkové kanceláři Ladbroke's měl otevřený tak vysoký účet, že to bylo až k smíchu, a jeho útraty ve vojenském klubu vždycky dosahovaly hrozné výše, protože byl rád oblíbený a nedostatek osobního kouzla bylo třeba nahradit rozléváním alkoholu na všechny strany. To, co z jeho peněz zbylo, když právníci a lidé z berního úřadu dostali svůj díl, mi vynášelo sotva na obživu. Jenže každá práce, o kterou jsem se zajímal – diplomatická, civilní nebo koloniální služba, banky, obchody, reklama – všechno bylo průhledné na první pohled.

Absolvoval jsem několik konkurzů. Protože jsem nebyl ochoten projevit dychtivé nadšení, které náš svět od mladého úředníka vyžaduje, neuspěl jsem u žádného z nich. Nakonec jsem, jako bezpočet oxfordských absolventů přede mnou, odpověděl na inzerát v *The Times Educational Supplement*. Šlo o menší internátní školu ve východní Anglii; jel jsem tam, podrobil se běžnému pohovoru a dostal nabídku na místo učitele. Později jsem se dozvěděl, že se konkurzu kromě mě zúčastnili jen dva uchazeči. Oba byli z nových univerzit a semestr začínal už za tři týdny. Masově produkování středostavovští mladíci, které jsem

musel učit, byli k uzoufání, klaustrofobická atmosféra maloměsta připomínala zlý sen, ale skutečně nesnesitelná byla sborovna. Jít do třídy znamenalo po čase skoro úlevu. Nuda, každoroční otupující předvídatelnost života, visela nad sborem jako mrak. A byla to skutečná nuda, ne pouze má estétská znuděnost. Z ní se rodily řeči, pokrytectví a bezmocný vztek, kterým staří projevovali vědomí vlastní životní prohry a mladí obavu, že je postihne osud starých. Starší profesori svou pochmurnou vážností připomínali pomníky; s některými z nich jsem prožil jakousi závrať, když mi dali nahlédnout do bezedné studnice lidské jalovosti. Tak jsem se alespoň cítil v průběhu druhého semestru.

Trávit život putováním takovou pouští jsem nemohl, a čím jasněji jsem si to uvědomoval, tím silněji jsem cítil, že tahle uhlašená, zkostnatělá škola je miniaturním modelem celé země a že odejít ze školy a zůstat v Anglii by bylo směšné. Byla tu taky známost, které jsem měl plné zuby.

Mou rezignaci – zůstal jsem až do konce školního roku – přijali rezignovaně. Ředitel si z mých nejasných poznámek o jakémsi vnitřním neklidu učinil pohotový závěr, že se chystám do Ameriky nebo do nějaké země Britského společenství.

„Ještě jsem se nerozhodl, pane řediteli.“

„Myslím, že jsme z vás mohli udělat dobrého učitele, Urfe. A vy jste mohl něco naučit nás, víte? Ale na to je teď už pozdě.“

„Obávám se, že ano.“

„Tohle vandrování po cizině – nevím, nevím. Jestli vám mohu radit, nejezděte. Nu – *vous l'avez voulu, Georges Danton. Vous l'avez voulu.*“

Ta nepřesná citace byla něco typického.

Toho dne, kdy jsem odcházel, hustě pršelo. Mě však naplňovalo vzrušení, podivně rozjařený pocit, jako bych vzlétal. Netušil jsem, kam mám namířeno, ale zato jsem věděl, co potřebuju. Objevit novou zemi, novou rasu, nový jazyk a – ačkoli jsem to tehdy nedokázal vyjádřit slovy – zakusit chuť něčeho tajemného a dosud nepoznaného.